

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ
УКРАЇНИ**

Кафедра психології діяльності в особливих умовах

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ
РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

**з дисципліни «Психологічне забезпечення професійної діяльності»
спеціальність 6.030102 «Психологія»
спеціалізація «Екстремальна та кризова психологія», «Робота з персоналом»**

Укладач
доцент кафедри ПДОУ
к. психол.н. Кучеренко С.М.

ЗМІСТ

Загальні положення	3
Аудиторна самостійна робота студентів	5
Позааудиторна самостійна робота студентів	7
Завдання для самостійної роботи здобувачів вищої освіти	10
Орієнтовні норми часу по основних видах самостійної роботи студентів	11
Контроль самостійної роботи студентів	12
Література	12
Додаток 1	14

1. Загальні положення

Перехід до кредитно-модульної системи (КМС) організації навчального процесу в вищих навчальних закладах України продиктований необхідністю підготовки конкурентоспроможних фахівців. Як свідчить міжнародна практика, однією з неодмінних умов ефективного застосування КМС є забезпечення високого рівня самостійної роботи, при якому вона стає рисою особистості студента і майбутнього фахівця. Самостійна робота, характеризується постійною потребою самостійно вивчати і вирішувати певні завдання і проблеми, як в процесі навчання, так і в професійній діяльності яка формується під впливом мотиваційних факторів. Формування високого рівня самостійної роботи студентів є підґрунтям для їхньої творчості, ініціативності, активності в процесі навчання і майбутньої професійної діяльності.

Застосування кредитно-модульної системи організації навчального процесу приводить до зменшення аудиторного навантаження на студентів і зростання обсягу їх самостійної роботи, зокрема з використанням письмових робіт, рефератів, тестів тощо. У зв'язку з цим одним з основних завдань навчального процесу у вищих навчальних закладах освіти - є навчити студентів працювати самостійно. Це можливо зробити наступними шляхами:

- опрацювання літературних джерел (конспектування, реферування);
- підготовки тез (для доповіді, виступу) за літературними джерелами та іншими шляхами надходження інформації (робота з аудіовізуальними засобами, інтернетом тощо);
- дослідницької і пошукової діяльності.

При цьому необхідно враховувати те, що кожен студент може виробляти власні методи, притаманні лише йому. Самостійна робота студентів традиційно поділяється на аудиторну (підготовка до поточних аудиторних занять) і позааудиторну (кваліфікаційну та пошуково-аналітичну), що дозволяє на практиці застосовувати здобуті знання, вміння, навички. Самостійна робота це творче осмислення певної наукової думки, літератури, засіб підвищення теоретичного і методичного рівня професійних знань. Запропоновані методичні рекомендації призначені для організації самостійної роботи студентів з курсу «Психологічне забезпечення професійної діяльності».

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Психологічне забезпечення професійної діяльності» є психологічні особливості соціально-психологічної професійної діяльності і психологічної підготовки,

збереження, підтримки, відновлення функціональних станів і працездатності в звичайних та екстремальних умовах

Метою викладання навчальної дисципліни «Психологічне забезпечення професійної діяльності» є вивчення студентами закономірностей взаємодії особистості з професією, особливостей соціально-психологічного супроводження професійного становлення особистості в діяльності в екстремальних умовах та забезпечення умов для ефективної професійної діяльності.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Психологічне забезпечення професійної діяльності» є

- психологічна діагностика функціональних станів, працездатності фахівців на всіх етапах професійної діяльності;
- визначення інформативних методів та критеріїв оцінки динаміки функціональних станів та працездатності.
- обґрунтування, розробка і апробація адекватних і ефективних засобів підтримки, збереження і відновлення функціональних станів і працездатності фахівців в різних галузях діяльності.
- визначення психологічних особливостей надійності і безпечної діяльності спеціалістів.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- теоретично - методологічні основи психологічного забезпечення професійної діяльності в екстремальних умовах;
- особливості професійної діяльності в екстремальних умовах;
- психологічні основи професійної адаптації;
- суть професійної підготовки, готовності до діяльності в екстремальних умовах;
- загальні положення супроводження професійного становлення особистості;
- кризи професійного становлення особистості та шляхи їхнього подолання;

уміти:

- проводити психологічне дослідження особливостей професійної діяльності в екстремальних умовах;
- надавати допомогу у розв'язанні конфліктів професійного самовизначення;
- проводити психологічне забезпечення професійної підготовки спеціалістів до роботи в екстремальних умовах;

—формувати та використовувати комплекс психодіагностичних методів для оцінювання рівня професійної адаптованості, професійної мотивації та ранніх проявів криз професійного становлення й діяльності.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 162 години 4,5 кредитів ECTS.

2. Аудиторна самостійна робота студентів

Мета самостійної аудиторної роботи — розглянути найважливіші і складні питання курсу, перевірити засвоєння студентами матеріалу лекцій, підручників, посібників з метою вирішення ними ряду наступних освітніх завдань:

- навчити самостійно осмислювати різні питання вивчаємої дисципліни;
- здобути і закріпити знання;
- сформувати навички самостійної роботи з першоджерелами і довідковою літературою;
- навчитися вести діалог, дискусію;
- сформувати вміння і навички з використання знань як теоретичної і методичної бази для вивчення дисциплін;
- сформувати потребу і надалі удосконалювати свої знання за обраним фахом.

Самостійна робота над матеріалом лекції

Конспект лекції. Він допомагає зафіксувати основні поняття, положення викладаємого матеріалу, без подробиць і другорядних деталей, та в подальшому відтворити їх під час підготовки до контрольних заходів, іспиту, розв'язання професійних завдань тощо. Тому він має індивідуалізований характер, розрахований на самого автора. Зміст конспектування це перероблення основної інформації з метою її узагальнення і скорочення. Тому її необхідно надавати у загальній, схематичній формі (визначення, висновки, виклад основних результатів тощо).

Конспектуючи матеріал лекції студент повинен розбити його на основний – який має найістотніше значення для розкриття змісту теми або питання (визначення наукових понять, формулювання законів, теоретичних принципів тощо) та допоміжний котрий сприяє кращому засвоєнню матеріалу. При конспектуванні навчального матеріалу найбільш ефективно користуватися певними опорними фразами, які несуть у собі основне значення навантаження. Основна інформація записується як найповніше в опорний конспект. Допоміжна - коли студенту не зовсім зрозумілі основні

положення. Вимоги до конспекту включають в себе наочність записів і таке їх розташування, щоб можна було усвідомити логічні зв'язки та ієрархію понять. Конспект лекції містить: тему, план, бібліографічні джерела, власне конспект матеріалу. Бажано виділяти основні положення і визначення.

Перевірка та оцінювання конспекту відбувається за такими параметрами:

- вміння студента орієнтуватися в загальному матеріалі лекції (визначити основні положення);
- наявності логіко-значеннєвої структури конспекту;
- рівня систематизації викладаємої інформації;
- розуміння розвитку вивчаємої інформації;
- виявлення опорних положень;
- деталізація основних положення;
- наскільки основна інформація достатньо, стисло та лаконічно перенесена в конспект.

Семінарські заняття

В сучасний час семінар це самостійна, основна форма організації навчального процесу, що пов'язане не тільки зі скороченням кількості лекцій, а і із самою специфікою сучасної освіти, коли студенту необхідно самостійно вивчати та здобувати нову інформацію - це і навчальний матеріал, і проблемні та аналітичні документи тощо, а потім обговорювати їх в аудиторії. Характер, способи організації і проведення семінару обираються викладачем залежно від змісту і специфіки курсу. Головний критерій його ефективності є те, що всі студенти повинні брати участь у творчому обговоренні розглядаємої проблематики. Семінар дає змогу перевірити глибину засвоєння студентами матеріалу лекцій, підручників, інших навчальних посібників, що сприяє підвищенню якості знань, засвоєнню навичок самостійної роботи тощо.

Семінарські заняття направлені на:

- поглиблення теоретичних знань, отриманих під час прослуховування і запам'ятовування лекційного матеріалу;
- ознайомлення з навчальною і науковою літературою;
- розвивиток здатність осмислювати різні питання і проблеми курсу;
- формування навичок самостійної роботи з першоджерелами і довідковою літературою;
- набування уміння вести діалог, дискусію, обґрунтовувати свої позиції, шанобливо ставитися до інших точок зору;
- формування навички діалогічного і критичного мислення.

3. Позааудиторна самостійна робота студентів

Починаючи самостійну підготовку з вивчаємої дисципліни, студенти повинні, насамперед, уважно ознайомитися з навчальною програмою, звернутися до конспектів лекцій і підручників, рекомендованої додаткової літератури. До найбільш важливих і складних питань вивчаємих тем пропонується складати конспекти відповідей. Якісному засвоєнню навчального матеріалу також сприяє конспектування додаткової літератури. Студенти повинні вміти давати визначення основним категоріям і поняттям вивчаємого матеріалу. Повторення лекційного матеріалу сприяє відновленню в пам'яті на новому, вищому рівні раніше отриманих знань. Важливою формою повторення є систематизація знань після вивчення тем і розділів курсу.

Під час самостійної підготовки до семінарського заняття необхідно:

- повторити матеріал лекцій;
- вивчіть відповідний матеріал у навчальних посібниках (бажано в кількох — порівняння допоможе краще зрозуміти і структурувати матеріал);
- опрацювати першоджерела і додаткову літературу.
- користуватися словниками та іншою довідковою літературою, для опанування термінологію;
- скласти і записати плани відповідей на питання семінарського заняття;
- з'ясувати незрозумілі питання у викладача;
- сформулювати і висловити, власне ставлення до обговорюваних питань, виходячи з того що оцінюються не переконання, а уміння їх обґрунтувати (тобто знання, уміння і навички в сфері психології праці).

Підготовка доповідей до семінарського заняття.

Перший крок у підготовці доповіді це визначити мету, завдання та коло питань виступу з теми. Другий крок — накопичення допоміжної інформації для обґрунтування теми. Отриману інформацію слід згрупувати в певні категорії, надати їй чіткості. Водночас слід визначити та сформулювати основні питання теми, бажано скласти конспекти відповідей з залученням додаткової літератури, що сприятиме плідному засвоєнню навчального матеріалу. Необхідно вміти давати визначення основним категоріям і поняттям до визначеної семінарської теми.

Доповідь треба будувати, дотримуючись наступних вимог:

- теоретичної обґрунтованості;
- залучення перевіреного фактичного матеріалу;
- наведення переконливих прикладів, власного бачення проблеми.

Важливе значення має складання плану доповіді: вступ, основний текст, висновки.

Вступ. Від початку виступу багато в чому залежить подальша увага аудиторії тому необхідно чітко і переконливо вказати причину та мету виступу, розкрити суть теми, навести докази. Для привернення та утримування уваги слухачів необхідно висловлюватися чітко, логічно та змістовно, уникаючи зайвого, речення мають бути короткими, стосуватися виключно суті питань, потрібно інтонацією виділяти найважливіші місця і висловлювати своє ставлення до предмета мовлення.

Основний текст. В ньому викладається суть проблеми, наводяться докази, пояснення, міркування, пояснюється кожен аспект проблеми, підбираються переконливі факти, цитати (але кількість їх не може бути надмірною). Частини доповіді повинні бути логічно поєднані, питання висвітлюються збалансовано. Важливо продумати коротенькі приклади, які ілюструють повідомлення.

Висновки певним чином мають узгоджуватися із вступом і не випадати з загального стилю викладу.

Орієнтовна форма доповіді:

- після представлення - подякувати;
- назвати тему доповіді;
- стисло пояснить, у який спосіб аналізуватиметься проблема, на що, насамперед, буде звернуто увагу;
- під час виступу краще розповідати, а не читати для цього треба скласти розгорнутий план-конспект на 2–3 сторінки;

Реферат

Реферат — письмова робота, яка виконується студентом протягом певного терміну. Тему реферату може запропонувати викладач або сам студент, за умови погодження з викладачем. У рефераті має бути короткий, точний, об'єктивний виклад питання на основі одного або кількох літературних джерел, матеріал подається у формі констатації або опису, основна думка повинна бути конкретизована і виділена, відбиті основні фактичні зведення і висновки з розглянутого питання. В тексті та висновках студенту бажано викласти аргументовану власну точку зору.

Під час самостійної роботи над рефератом необхідно:

- визначити об'єкт і мету відповідно визначенної теми;
- підібрати і опрацювати літературні джерела, зробити стислі помітки;
- скласти план реферату;
- під час добору мовних засобів для написання реферату необхідно враховувати особливості наукового стилю мовлення;

Реферат виконується на аркушах формату А4. Обсяг реферату 10 - 18 сторінок. Мова - українська. Текст набирається на комп'ютері – текстовий

редактор Microsoft Word, гарнітура Times New Roman, кегль - 14, інтервал 1,5 (або друкується), також можна представляти рукописні реферати. Поля: верхнє - 2, правє - 1,5, нижнє -2, лівє - 2,5 см. Перша сторінка - титульний лист, друга сторінка - зміст роботи. Сторінки повинні бути пронумеровані (крім першого титульного листа).

Реферат подається на кафедру «Прикладної психології» для перевірки не пізніше, ніж за 3 неділі до закінчення сесії.

Структура реферату.

Титульний лист заповнюється за єдиною формою. (Додаток 1). Після титульного листа на окремій сторінці друкується зміст реферату, у якому вказані назви всіх розділів і сторінки, на яких вони починаються. Після змісту йде вступ обсягом 1 - 2 сторінки.

Основна частина реферату може мати одну або кілька глав, що складаються з розділів і містять осмислений і логічний виклад головних положень і ідей, знайдених у літературі. У тексті обов'язкові посилання на першоджерела. У тому випадку, якщо цитується або використовується неординарна думка, ідея, висновок, наводиться фактичний матеріал, таблиці, схеми ілюстрації - обов'язково робиться посилання на автора.

У висновку містяться підсумки з тексту основної частини, відзначається, як виконано завдання і досягнуто мети, сформульованої у вступі.

У списку літератури вказується реально використана для написання реферату література. Список складається відповідно до правил бібліографічного описання.

Роботу над рефератом можна умовно поділити на три етапи.

Перший починається з пошуку літературних джерел, в каталогах бібліотек, інтернеті тощо. Залежно від результатів вибирається подальший спосіб роботи з джерелом. Для роботи з фрагментами тексту використовується метод вибіркового читання. Якісне пророблення матеріалу потребує: виділення головного в тексті; основних аргументів; висновків. Особливу увагу варто звернути на аргументацію.

Необхідно також проаналізувати, які з тверджень автора мають проблематичний, гіпотетичний характер і виявити не розв'язані питання. Підготовчий етап роботи завершується створенням конспектів, що фіксують основні тези й аргументи.

Створення тексту реферату пов'язано із розкриттям теми. Всі тексти поділяються на тексти-констатації і тексти-міркування. Текст-констатація містить результати ознайомлення з предметом і фіксує стійкі і безсумнівні судження. У текстах-міркуваннях одні думки впливають з інших, деякі

ставляться під сумнів, дається оцінка, висуваються різні припущення. Виклад матеріалу в тексті підкоряється визначеному планові - розумовій схемі, що дозволяє контролювати порядок розташування частин тексту.

Висновок містить короткий і стислий виклад отриманих результатів, що є відповіддю на головне питання реферату.

При перевірці реферату викладачем оцінюються:

Знання та уміння на рівні вимог стандарту конкретної дисципліни, знання фактичного матеріалу, засвоєння загальних уявлень, понять, ідей.

Новизна та актуальність поставлених у рефераті проблем, правильність формулювання мети, визначення завдань дослідження, правильність вибору методів вирішення завдань і реалізації мети; відповідність, переконливість висновків щодо розв'язуваних питань і поставленої мети.

Ступінь обґрунтованості аргументів і узагальнень - повнота, глибина, всебічність розкриття теми, логічність і послідовність викладу матеріалу, коректність аргументації і системи доказів, характер і вірогідність прикладів, ілюстративного матеріалу, широта кругозору автора, наявність знань інтегрованого характеру, здатність до узагальнення.

Якість і цінність отриманих результатів - ступінь завершеності реферативного дослідження, спірність або однозначність висновків.

Використання літературних джерел.

Завдання для самостійної роботи здобувачів вищої освіти

Орієнтовні теми рефератів:

1. Актуальні проблеми соціально-психологічного забезпечення професійної діяльності
2. Психологічний супровід професійної підготовки
3. Адаптація та її значення в системі соціально-психологічного забезпечення діяльності
4. Атестація персоналу як компонент соціально-психологічного забезпечення професійної діяльності
5. Психологічне забезпечення сімейного консультування
6. Психологічне забезпечення переговорного процесу
7. Особливості психологічного забезпечення діяльності в екстремальних умовах
8. Соціально-психологічне забезпечення надійної та безпечної діяльності спеціалістів
9. Шляхи та засоби збереження, підтримки і відновлення працездатності спеціалістів в екстремальних умовах
10. Тренінги саморегуляції в екстремальних умовах
11. Методологічні основи профвідбору і психологічного аналізу діяльності.

12. Зміст заходів профвідбору, технології профвідбору.
13. Загальна характеристика і зміст основних принципів профвідбору.
14. Нормативно-правове забезпечення і етичні норми профвідбору.
15. Концепція професійних здібностей.
16. Професійно важливі якості, способи їх обґрунтування.
17. Основи професіографічного вивчення діяльності в цілях профвідбору.
18. Вимоги до методів профвідбору і їх загальна характеристика.
19. Основні методи професійного психологічного відбору і особливості їх практичного використання.
20. Класифікація і загальна характеристика основних методів професійного психологічного відбору фахівців.
18. Методи соціально-психологічного вивчення персоналу.
19. Характеристика основних методів психологічного і психофізіологічного обстеження.
21. Особливості їх застосування при профвідборі.
22. Проектні і об'єктивні (фізіологічні) тести в профвідборі.
23. Автоматизовані психодіагностичні системи профвідбору, їх недоліки, переваги і сучасні напрями розвитку.
24. Інтегральні критерії профвідбору, технології їх розробки і практичного використання.
25. Механізми й концепції адаптації.

4. Орієнтовні норми часу по основних видах СРС

№ з/п	Види самостійної роботи	Одиниця виміру	Норми часу.
1	Проробка конспекту лекцій	1 лекція	0,7
2	Проробка підручників, навчальних посібників	1 друк. арк.	2,0
2.1	Матеріал викладається на лекції	1 друк. арк.	2,0
2.2	Матеріал вивчається самостійно	1 друк. арк.	2,0-3,0
3	Підготовка до семінарських занять	1 семінар	0,45
4	Виконання реферату по дисципліні	1 реферат	12
5	Підготовка до контрольних заходів (аудиторні контрольні роботи, атестаційні заходи)	1 контр. захід	2

5. Контроль самостійної роботи студентів

Ефективність виконання студентами завдань із самостійної роботи контролюється:

під час лекцій — контроль знань та умінь, засвоєних у розрізі інших курсів;

під час проведення семінарських занять — перевірка рівня підготовленості до виконання конкретної роботи.

Модульний контроль здійснюється з метою оцінювання результатів навчання на окремих його завершених етапах.

Контроль успішності студента здійснюється за допомогою системи оцінювання, що застосовується у вищому навчальному закладі, реєструється певним чином з обов'язковим переведенням оцінок до національної шкали та шкали ECTS.

Література

Базова

1. Корольчук М.С. Психофізіологія діяльності: Підручник для студентів вищих навчальних закладів. - К.: Ельга, Ніка-Центр, 2004. - 400 с
2. Корольчук М.С. Актуальні проблеми психофізіології військової діяльності: Навчальний посібник. - К.: КВГІ, 1996. - 164 с.
3. Корольчук М.С. Практикум з психофізіології військової діяльності. - К.: КВГІ, 1997. - 140 с
4. Корольчук М.С. Актуальні проблеми психологічного забезпечення професійної діяльності // Вісник Київського міжнародного університету. Серія: Педагогічні науки, Психологічні науки. -2002. - № 1.
5. Корольчук М.С. Адаптація та її значення в системі психофізіологічного забезпечення діяльності // Вісник Київського міжнародного університету. Серія: Педагогічні науки, Психологічні науки. - 2002. - № 2.
6. Корольчук М.С, Крайнюк В.М., Марченко В.М. Психологія: схеми, опорні конспекти, методика: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За заг. ред. М.С. Корольчука. - К.: Ельга, Ніка-Центр, 2005. - 320 с
7. Основи психологічного забезпечення діяльності МНС: Підручник /За заг. ред. проф. О.В. Тімченка. – Харків: Вид-во УЦЗУ, 2009. - 217 с

Додаткова література

1. Ананьев Б.Г. Человек как предмет познания. - Л., 1969. - 180 с.
2. Апанасенко Г.Л. К проблеме трактовки механизмов восстановления физической нагрузки // Теория и практика физической культуры. - 1985. - № 6 - С. 49-52.

3. Апанасенко Г.Л. Эволюция биоэнергетики и здоровье человека. - СПб.: Петрополис, 1992. -С. 35-58.
4. Бачерников Н.Е., Воронцов М.П., Добромиль Э.И. Психогигиена умственного труда учащейся молодежи. - К.: Здоровье, 1988. - С. 94-123.
5. Блінов О.А. Формування емоційної стійкості у військовослужбовців аеромобільних військ під час повітрянодесантної підготовки: Автореф. дис. канд. психол. наук. - К., 1999. - 18 с
6. Броневицький Г.А. Управління психічними станами моряків у походах. - М.: Воєніздат, 1984. -С 108-134.
7. Булич Е.Г. Как повысить умственную работоспособность студента. - К.: Высш. шк., 1989. -С. 30-46.
8. Карпухина А.М. Контроль и регуляция состояний человека как факторы повышения эффективности трудовой деятельности. - К.: Знание, 1985. - 20 с.
9. Карпухина А.М. Психологические и психофизиологические пути повышения эффективности деятельности. - К.: РДЭНТП, 1990. - С. 1-19.
10. Корниенко Н.В., Корольчук Н.С, Горлов В.М. Методическое пособие по формированию умения и отработке навыков по специальности «Социальный педагог-психолог». - К.: КВВМУ, 1991.-С 27-42.
11. Корольчук М.С. Актуальні проблеми психофізіологічної діяльності військових спеціалістів. -К.: КВГІ, М0У, 1996. - 160 с.

ДОДАТОК 1
ЗРАЗОК ТИТУЛЬНОГО ЛИСТА РЕФЕРАТУ

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОСОБЛИВИХ УМОВАХ

РЕФЕРАТ

з дисципліни «Психологічне забезпечення професійної діяльності»

Психологічне забезпечення підвищення мотивація трудової діяльності

Виконав: курсант групи Пкс-10-341

Сидоров М.М

Перевірив: доцент кафедри

психології діяльності в

особливих умовах

С.М.Кучеренко